

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Leonardi Lessii E Societate Iesv Theologi. In D.
Thomam De Beatitudine. De Actibus Humanis. De
Incarnatione Verbi. De Sacramentis Et Censuris.
Prælectiones Theologicae Posthumæ**

Lessius, Leonardus

Lovanii, 1645

Dvb. 7. Vtrum in operando possimus sequi opinionem probabilem, omnia
eâ, quam iudicamus probabilior.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72898](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72898)

sed ad se deponendum; quia, inquit, quamdiu manet, ponit hominem extra statum salutis (quod intellige quando datur occasio operandi secundum eam.)

D. Tho. ma.

Idem insinuat D. Thomas hoc loco art. 5. dum solum probat, nos teneri non agere contra conscientiam.

Conradus. Almainus.

Idem docet Conradus in hunc locum, & Almainus supra. Vnde non est verum quod ait Medina, contrariam sententiam esse communem Theologorum.

Probatur Primò Ratione Durandi. Nemo unquam potest obligari ad peccandum: Sed agere secundum conscientiam erroneam, dum error est culpabilis, est peccare: ergo nemo obligatur ad sequendam conscientiam erroneam.

Secundò, Quia aliundè obligamur illam corrigere seu deponere, idque moraliter nobis est possibile; ut supponimus: ergo non tenemur eam sequi. Consequentia patet, Quia hæ obligationes repugnant; si enim teneor eam hinc & nunc deponere ne illam sequar, teneor non sequi; cui obligationi repugnat obligatio sequendi.

37. Prob. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50.

Tertia pars probatur, Quia etsi reverà non teneamur illam sequi, tamen putamus nos teneri; vnde fit ut non facere secundum eam; sit implicitè contemnere præceptum, quod putamus esse.

Circumci- dens se, quomodo sit Debitor legis.

Confirmatur ex Apostolo ad Galat. 5. Testificor omni homini circumcidenti se, quod debitor est uniuersæ legis. Intellige, non verè debitor, sed secundum suam opinionem, qua putabat circumcisionem esse necessariam: hinc enim sequebatur, ut putaret etiam obseruationem totius legis esse necessariam; quia circumcisio erat professio quædam, quâ profitebantur se totam legem acceptare: sicut modò Baptismus est acceptatio totius legis Christianæ.

38. Conscien- tia errans inculpata, obligat, ut agamus secundum eam.

Dico Secundò, Conscientia errans, si error sit inculpatus, obligat non solum non agas contra eam, sed etiam ut agas secundum eam, faciendo quod dicat faciendum. Prior pars satis patet ex dictis.

Altera pars; scilicet quòd obligemur facere secundum eam, videtur esse contra Durandum; quia generatim negat, conscientiam errantem obligare. Sed probatur, Quia hoc ipso quo obligamur non agere contra eam, obligamur agere secundum eam; nam non agere secundum eam, est agere contra eam; non enim datur aliquid tertium. V. g. Conscientia alicui dicat esse mentium pro vita hominis; quia id aliquando legit in Patribus: non agere secundum hanc conscientiam, est agere contra conscientiam. Secus est, quando error conscientia est culpabilis, tunc enim datur tertium.

Dices, Oportet illam conscientiam corrigere, cum sit falsa; & ita neque ages contra conscientiam, neque secundum eam.

Respondeo, Non esse in mea potestate illam corrigere; quia suppono errorem esse inculpatum, seu inuincibilem; nihil enim occurrit, vnde merito possim dubitare, vel si occurrit, non est tempus deliberandi, eò quòd res vigeat.

39. Soluntur obiectioes.

Obijcitur Primò, ex Durando. Obligatio neque est ad illicitum, neque ad indebitum: sed conscientia errans dicat esse faciendum quod est illicitum fieri, aut certè non debitum: ergo non obligat.

Respondeo non esse veram obligationem ad

illicitum formaliter; quòd fit ut conscientia errans, si culpabiliter erret, non verè obliget ad faciendum quòd ipsa dicat; quia illud facere est formaliter illicitum facienti: potest tamen obligari aliquis ad id quòd materialiter est illicitum; nam id potest ob aliquam circumstantiam se habere respectu operantis, tamquam licitum & honestum, ut supra dictum est. Pari modo, quod per se non est debitum, potest fieri debitum ob aliquam circumstantiam; qualis est opinio inculpata.

Ad illicitum formaliter non est vera obligatio.

Obijcitur Secundò, Verà notitia de re non tollit obligationem, sed eam confirmat: atqui vera notitia de eo quòd conscientia erronea dicat, tollit obligationem: ergo antea nulla erat obligatio.

40.

Respondeo, Quando aliquid per se consideratum obligat, tunc vera cognitio non tollit obligationem; sed quando aliquid solum obligat ratione ignorantia, vel falsæ opinionis, tunc vera cognitio tollit obligationem, sicut ostendi potest in exemplo circumcisionis.

Quando nam vera cognitio tollat obligationem.

Obijcitur Tertio, Conscientia errans culpabiliter, solum inducit obligationem putatitiam: ergo etiam conscientia errans inculpata: ergo non veram.

41.

Respondeo vtramque posse dici putatitiam; quia prouenit ex opinione, sed diuersimodè: nam illa prouenit ita ex opinione, ut solum sit in opinione obiectiue, non autem in re; quia illa obligatio non est, sed tantum putatur esse. Hæc verò ita prouenit ex opinione, ut verè sit in re, & opinio tantum se habeat ut conditio, quâ posita oritur vera obligatio in homine ex ipsa natura hominis, vel voluntatis, quæ tenetur sequi dictamen conscientia, quod non potest prudenter deponi: tale enim dictamen cum istis circumstantiis est prudens. In singulis autem virtutum materijs tenemur sequi quod proponitur, ut necessarium ad honestatem illius virtutis.

Obligatio que est ex errore culpabili, aliter debet dici putatitia, quam que est ex errore inculpabili.

D V B I V M VII.

Vtrum in operando possimus sequi opinionem probabilem, omiſſa eâ quam iudicamus probabilio- rem?

Notandum est, nos hinc loqui de opinionibus, quibus opinamur aliquid esse iustum, vel iniustum; licitum vel illicitum; præceptum, vel non præceptum: nam opiniones de alijs operum conditionibus non pertinent ad directionem voluntatis in actibus moralibus, nisi mediata, quatenus ex illis conditionibus colligi potest an opera sint licita, vel illicita; præcepta, an non præcepta.

42.

Multi Doctores videntur existimare, semper sequendam esse sententiam probabilio- rem; nisi putant forte ea quæ minus probabilis est, sit tutior. Ea autem vocatur tutior, in qua nullum est periculum peccati; vel (si in vtrâque est periculum) in qua est periculum minoris peccati, quam in altera. Peccatum voco materiale opus peccati; quod imputaretur ad peccatum, nisi aliunde excusaretur. V. g. Omittere cambium Francofurtense. Vel Byzantinum, dicitur tutior pars, quam talem contractum facere; quia in omiſſione nullum est periculum peccati.

Hæc

Angelus.
Syluester.
Adrianus.
Nauarrus.

Hanc sententiam sequitur Angelus Verbo Opinio, num. 1. & 2. Syluester ibidem quaest. 1. & 2. Adrianus Quodl. 2. Nauarrus cap. 27. Enchiridij num. 285. & sequentibus. Caietanus in summa, Verbo Opinio, vbi videtur etiam amplius velle; scilicet vt operans habeat moralem certitudinem, licitum esse quod facit; ita vt non formidet de opposito: quae sententia Caietani si intelligatur de certitudine speculatiua, est nimis dura; si de practica, est vera; vt patebit dub. 8. Et de hac esse intelligendam, colligitur ex Tomo 1. opusculo vltimo, resp. 13. ad 7.

Caietanus.

43
Opinio im-
probabilis
non est se-
quenda nec
auidie pro-
babilis.

Dico Primò; Neminem in operando posse sequi opinionem, quam putat esse improbabilem; vel de cuius probabilitate dubitat. Est communis Doctorum.

Ratio est, Quia qui iudicat improbabilem, absolute iudicat esse falsam, & praeterea carere omni specie veritatis, omni ratione & auctoritate, ob quam prudenter possit illam amplecti. Si vero dubitat de probabilitate, non solum dubitat de veritate, sed etiam de specie veritatis; nec vllam habet rationem vel auctoritatem, quae sufficiens sit, vt prudenter possit illi adherere.

44
Haec pro-
babilis si
est, elige.

Dico Secundò, Si opiniones in vtramque partem sint aequè probabiles, potes sequi vtram libet. Ita Sorus lib. 3. de Iustitia qu. 6. art. 5. ad 4. & alij recentiores.

Probatur, Quia vtrimque est sufficiens ratio prudenter assentiendi; neque est maior, cur credam opus esse licitum, quam illicitum; praecipuum, quam non praecipuum.

Dices, Tutius est in tali casu credere esse praecipuum, & facere; &c.

Periculo-
sum est
onerare
conscientiam
praecipuis
non neces-
sarijs.

Respondeo, Imò tutius est credere non esse praecipuum; quia periculosum est conscientiam onerare multis praecipuis non necessarijs; facile enim tunc contingit hominem peccare ob conscientiam erroneam. Itaque melius est, vt sciat se non obligari: sic enim si omittat, non peccabit; si faciat, faciet opus supererogationis. Fator tamen tutius esse facere, quam non facere in tali casu; non tamen ideo necessarium est facere; alioqui omnes deberent sequi consilia Christi; hoc enim est tutius: omnes tenerentur exequi omnes bonas inspirationes, omnes tenerentur abstinere à negotiatione.

45
Possumus
sequi in
operando
sententiam
probabilem,
omissa pro-
babiliori.

Dico Tertio; Si vtrimque sint opiniones, quarum tamen altera sit probabilior altera, potes in operando, relicta sententia, quam iudicas probabilior, ordinariè sequi eam, quae videtur minus probabilis, modo tamen verè sit probabilis; siue ea pars tutior sit, siue minus tuta. Ita docet Medina hic & passim recentiores, qui hoc tempore scribunt. Et colligitur ex Nauarro in cap. Si quis, de Penit. dist. 7. num. 53. 54. 55.

Probatur Primò, Quia possumus sequi opinionem probabilior, omisa via certà (vt quando probabilis est opus esse licitum quam illicitum), possumus illud facere omisa via certà, quae est abstinere ab opere; ergo possumus sequi opinionem probabilior, omisa probabiliori; est enim par vtrobique ratio.

Secundò, Quando non constat de veritate, potest se quisque subjicere iudicio prudentum in rebus agendis: atqui sententia probabilis est iudicium prudentum; ergo quisvis potest se ei conformare.

Tertio, Non semper tenemur sequi id quod videtur melius, sed sufficit sequamur id quod videtur bonum: ergo neque tenemur sequi id quod videtur verius; id est, quod maiorem habet veritatis speciem; sed sufficit sequi id, quod habet speciem veritatis talem, ob quam possit prudenter videri verum.

Quarto, Si Superior praecipiat aliquid inferiori, quod probabile sit esse licitum, etiam si contrarium sit probabilius; tamen subditus tenetur obedire, vt communiter Doctores docent (tenetur enim semper, nisi constet esse illicitum, vel nisi sit periculum grauioris incommodi); ergo possumus sequi sententiam probabilem, quamuis contraria videatur nobis probabilior. Consequentia probatur, quia si teneremur sequi id, quod nobis est probabilius, etiam teneremur Superiori praecipienti id quod minus est probabile, non obedire.

In quibus
tenetur
subditus
obedire
Superiori.

Quinto, Nemo reprehendus est quod sequatur sententiam verè probabilem in sentiendo; ergo neque quod sequatur eam in operando: cur enim quod absque culpa possum iudicare esse licitum, non possim absque culpa facere?

Sextò, Intellectus humanus in rebus practicis plerumque non potest assequi certam cognitionem veritatis; sed solum probabilem opinionem: ergo in operando potest hanc sequi (alioqui à plerisque actionibus huius vitae teneretur abstinere); atqui sapè fit, vt opinio quae vni videtur probabilior, sit falsa; & minus probabilis, sit vera; & contrà. Item vt probabilior sit falsa, & minus probabilis sit vera (nam multa falsa habent maiorem speciem veri, quam quaedam vera; ergo non erat aequum, vt homo semper teneretur sequi id, quod ei probabilius videretur.

Ex his sequitur Primò, Etiam in dando alijs consilio posse nos sequi opinionem probabilem, relicta eà quam putamus probabilior, quando ita videtur expedire, ad melius bonum, &c. quod est contra Nauarrum cap. 27. Enchiridij. n. 288. Vt plurimum tamen in dando consilio sequenda est opinio tutior.

46
In dando
consilio.

Secundò, Posse nos sequi opinionem probabilem contra propriam sententiam, quam putamus probabilior; quod est contra Adrianum Quodl. 2. & contra Auctores alterius sententiae.

Contra
propriam
sententiam.

Contra obijcitur Primò, Qui putat alteram partem esse probabilior, non potest prudenter iudicare hanc quam vult sequi, esse veram, sed potius censet esse falsam; quia minor species veri in ea cernitur: ergo nõ potest eam in operando prudenter sequi. Consequentia probatur; quia non potest quis prudenter velle quod ex parte rei iudicatur esse illicitum; vel certè quod non potest determinatè iudicare esse licitum.

47
Solutio
obijctio-
nes.

Respondeo Negando Consequentiam: Non enim est necessarium, vt putes hanc partem quam vis sequi, esse in seipsa, seu speculatiue verà (v.g. latino quo huic contractum ex parte rei esse iustum; alioqui iudicas re quando vtrimque sunt rationes aequè probabiles, non posses vtramuis partem sequi; quia non potes determinatè iudicare hanc vel illam esse veram.) Sed sufficit vt iudices esse probabilem, (id est, practicum habere tantam veritatis speciem ob rationes vel auctoritates Doctorum, vt prudenter alicui in ea scientia perito possit videri vera) & fortassis esse veram; quamuis in re putes esse falsam; quia cum

Cum iudicio speculatiue
latino quo huic contractum
ex parte rei esse iustum;
alioqui iudicas re
quando vtrimque sunt
rationes aequè probabiles,
non posses vtramuis
partem sequi; quia non
potes determinatè
iudicare hanc vel illam
esse veram.)
Sed sufficit vt iudices
esse probabilem,
(id est, practicum
habere tantam
veritatis speciem
ob rationes vel
auctoritates
Doctorum, vt
prudenter alicui
in ea scientia
perito possit
videri vera)
& fortassis
esse veram;
quamuis in re
putes esse falsam;
quia cum

hoc iudicium

hoc iudicio speculatio quo putas talem contractum in se esse illicitum, potest consistere aliud iudicium quod sit practicum, quo iudices hoc opus tibi hinc & nunc esse licitum, id est, non imputandum ad culpam; eo quod prudens iudicium aliorum, vel probabiles rationes sequaris.

48 Obijcitur Secundò, Si licitum esset sequi sententiam probabilem, omisa probabiliore, iudex non teneretur ferre sententiam pro eo, cuius ius est probabilius: atqui hoc manifestè est falsum: ergo & id vnde sequitur.

Quidam censent verosimile iudicem posse sequi sententiam probabilem in q. Iuris.

Respondeo Primò, Iudicem teneri ex iustitia sequi id, quod est probabilius in questione facti: verosimile autem quibusdam videri id ipsum non teneri Iudicem facere in questione Iuris. Ita sentit Michael Salon 2. 2. q. 63. a. 4. controu. 2. vbi pro hac sententia citat Pet. Sotum & DD. Salmanticensis. Vt si questio sit, vtrum Testamentum Pauli quo me instituit heredes, sit solemne, an no; & ego melioribus indicijs & rationibus probè esse solemne, quam aduersarius probat non esse solemne, tenetur Iudex mihi hereditatem adiudicare. Si verò questio sit, vtrum ex testamento minus solemni hereditas debeatur; etiamsi ego probem partem aientem esse probabiliorem, non tenetur tamen Iudex hoc sequi. Sed difficultas est in assignanda ratione huius diuersitatis; si enim dicas illum, qui in questione facti melius probat, maius ius habere; cur non etiam plus iuris habeat, qui melius probat in questione Iuris? Vnde hæc sententia mihi non omnino probatur. Quare

49 Sed verius negatur.

Respondeo Secundò, Simpliciter negando maiorem. Etsi enim huius ius sit probabile; tamen non est probabilis opinio iudicem posse illi rem adiudicare, quando ius alterius est probabilius. Ratio est, quia iudex constitutus est vt cuique tribuat secundum ius cuique cõpetens. Ergo quando non potest constare vtri parti ius cõpetat, illi fauere debet cui magis videtur cõpetere; sic enim humano modo maximè accedit ad veritatem.

50 Sed semper possumus sequi sententiam probabiliorem.

Dico Quartò, Fieri interdum potest, vt in operando teneamur sequi opinionem probabilem dimissa probabiliore, vel æquè probabili. Est contra quosdam recentiores, Medinam hoc loco, & Salon 2. 2. q. 63. art. 4. dub. 2.

In dubio Baptismi.

Probatur exemplis. Primò, Probabile est pro Baptismo infantis in extrema necessitate posse pecuniam dari: contrarium sit etiã probabile vel probabilius; qui scit illam sententiam esse probabilem, tenetur illam in praxi sequi, & datã pecuniã curare infantem baptizari.

In dubio Confessio.

Secundò, Probabile est, eum qui offendit signa contritionis in extremis, posse absolui: contrariũ est etiam probabile; & secundum Nauarrum probabilius: teneris sequi in praxi illam probabilem. Ratio est; quia potes in his casibus proximo succurrere sine peccato, vel vilo alio incommodo: ergo lege charitatis teneris succurrere; quia gravissimum periculum salutis æternæ vrget.

Dices, Quo modo altera pars est probabilis, si non possim illam sequi?

Respondeo, Si nosti benigniorem partem in praxi esse probabilem, durior pars, solum speculatiuè est tibi probabilis; id est, probabile tibi est ex parte rei non esse licitum facere, quamuis ob ignorantiam veritatis, iunctam opinioni probabili alterius partis, tibi non sit imputandum, etiamsi opus facias. Itaque cum sine peccato pos-

sis proximum iuare in tanto discrimine, teneris; quamuis fortassis opus quod facis, sit in se illicitum. Qui verò ignorat inculpate benignioris partis probabilitatem; ei altera pars etiam practice est probabilis.

51 In dubio Præcepti.

Tertio, Superior aliquid imperat subito, quod probabile est esse licitum, quamuis contrarium sit probabilius; subditus tamen tenetur obedire, vt docet Silvester verbo *Conscientia*, qu. 4. ex D. Bonauentura in 2. dist. 39. art. 1. quæst. 3. in fine. Ratio est, Quia inferior potest illud facere: ergo tenetur ratione præcepti: quando enim materia est licita & honesta, præceptum Superioris obligat.

In dubio Restitutio. nis, quid sequi debet quislibet Confessarius.

Quartò, Audiuit Confessionem alicuius, qui non vult relinquere contractum, quem probabiliter tenet esse licitum, etiamsi probabilis sit esse illicitum; non solum potes, sed etiam teneris illum absolueret. Ratio est, Quia iste non habet impedimentum absolutionis, cum sine peccato sequatur sententiam probabilem: ergo cum ipsius confessionem iam audiueris, teneris ex officio. Sacerdos enim ex officio auditã iam confessionem, tenetur penitentem non impeditum absolueret. Quod si confessionem nondum audiuisset, posses eum remittere ad suum Parochum, eo quod tuam sententiam, quæ probabilior est, sequi nolit. Parochus tamen, qui ex iustitia tenetur audire, non potest eum reijcere, etiamsi sententiam eius sequi nolit. Vide *Socinus* in 4. dist. 18. qu. 2. art. 5. ad 5.

Quid hic sequi debet Parochus.

Aduerte tamen, ad hoc exemplum Responderi potest eum qui absoluit penitentem in tali casu, non sequi opinionem probabilem, sed certam; quod certum est, Sacerdotem auditã confessionem teneri absolueret penitentem, quem non scit esse indispositum: non est autem indispositus, qui sequitur opinionem probabilem.

52

DVBIVM VIII.

Vtrum voluntas conscientia dubia aliquid faciens, sit mala?

Notandum est, aliud esse dubium practice, aliud speculatiuè.

53

Practice dubium dicitur, de quo dubitatur in ordine ad operationem; scilicet an liceat illud facere, an omittere, id est, vtrum imputetur ad peccatum. Idque fieri potest dupliciter, vel in vniuersali sine circumstantijs; vel in particulari cum his vel illis circumstantijs.

Quid dubium Practicè.

Dubium speculatiuè dicitur, de quo dubitatur vtrum in se sit tale, vel tale; verum, an falsum; licitum, an illicitum.

Quid Speculatiuè.

Rursus, aliud est *dubium Iuris*; vt cum dubitatur vtrum liceat; vtrum sit obligatio; vtrum extet aliqua lex. Aliud *Facti*; vt cum dubitatur de substantia facti, vel aliqua eius circumstantia. His positis

Quid Inuris.

Quid Facti.

Dico Primò, Si conscientia sit practice dubia in particulari, dubitando an hinc & nunc opus sit licitum, voluntas cum tali conscientia operans, non potest esse recta. Est communis Doctorum. Vide Nauarrum in cap. *Si quis*, de penitentia d. 7. num. 56. & sequentibus, & n. 81. & Caietanum Tomo 1. opusculo vltimo, respon. 13. dub. 7. est *recta*, Adrianum Quodl. 2.

54 Conscientia Practicè dubia in particulari, sic operans, non est recta.

Probatur